

"Melek-i ilham" tabirini genişçe açıklar mısınız?

İlham'ın Tarifi: İstilah olarak **ilham** "kalbe bir takım mana ve fikirlerin ilkâ edilmesi" anlamında kullanılır. "Allah'ın, kulun kalbine bıraktığı şey", "feyz yoluyla kalbe bırakılan şey" tarzında da ifade edilmiştir.

İlham genel **vahiy** ise özel bir terimdir. Böyle olunca "Her vahiy ilhamdır, ama her ilham vahiy değildir." önermesini çıkarmamız mümkündür. Bu da ilhamın çok çeşit ve mertebelerinin olduğunu gösteriyor.

Kimi ilhamlar külliyet kazanıp bütün insanlığı bağlarken -vahiy gibi- kimi ilhamlar cüzi kalıp kul ile Allah arasında hususi bir iletişim oluyor, sair mahlukatın ilhamları gibi.

İlhamın Çeşitleri

Birincisi: Peygamberlere gelen vahiydir. Vahiy, şeklinde sadece nebi ve resullere gelendir ki, bunların dışında hiç kimse ve hiç bir mahluk vahye mazhar olamaz. Vahiy ilhamdan farklı olarak vasıta ve kendine özgü bir nişan ile nebilere gelir. Bunun sebebi ilham ile vahyin arasında bir fark olması içindir. Zira fark ve nişan olmaz ise, Allah'ın insanlar hakkındaki emir ve yasakları anlaşılmaz ve belirsiz hale gelirdi. O zaman kim resul, kim ümmet bilinmez ve karışırdı. İşte Allah bu karışıklığı önlemek için peygamberlere ayrı ve farklı bir nişan ile vahyi indirmiş, aynı zamanda onları mucizeler ile teyit etmiştir.

İşte ilham ile vahiy arasındaki en önemli fark **vasıtalar**dır. **Vahiy vasıtalar ve umumi bir hitap ile gelir, ilham ise vasıtasız ve özel olarak kalbe gelir.** Vahiy yasadır, herkesi bağlar. İlham ise yasa değil, kimseyi de bağlamaz.

İkincisi: Büyük meleklerin ilhamıdır. Allah'ın, peygamberlerden sonra en yüksek derecede konuştuğu kesim büyük meleklerdir. Allah dört büyük meleğe vazifeleri hususunda katiyete yakın bir şekilde ilham ile direktif verir. Mesela Hz. Azrail'e (as) kabz-ı ervah noktasında ilham ile ne yapacağı bildirilir. Yine aynı şekilde Hz. Mikail'e (as) vazifesi ilham ile bildirilir ve hakeza. Bu tarz ilhamlar Allah'ın kelam sıfatının melaike alemindeki tecellileridir. Bu büyük meleklerin ilhamı insanların ilhamından üstündür. Ama meleklerin de avam olanları vardır ki, bunların ilhamı da insanların havas olanlarının ilhamının altındadır.

Üstad Hazretleri sıralamayı şöyle yapar;

"Meselâ, en cüz'îsi ve basiti, hayvanatın ilhamatıdır. Sonra avâm-ı nâsın ilhamatıdır. Sonra avâm-ı melâikenin ilhamatıdır. Sonra evliya ilhamatıdır. Sonra melâike-i izam ilhamatıdır..."(1)

Meleklerin ilhamını gösteren ayetlerden birisi de şudur;

"Rabbin meleklere vahyediyordu ki: "Muhakkak Ben sizinle beraberim, haydi siz de müminlere sebat ve cesaret verin. Kâfirlerin kalplerine korku salacağım. Haydi vurun onların boyunlarına, vurun onların parmaklarına!" (Enfal, 8/12)

Üçüncüsü: İnsanlarda havas tabaksını teşkil eden alim ve evliyaların ilhamatıdır. Evet, Allah hususi bir konuşma tarzı ile insanlardan kalbi ve maneviyatı terakki etmiş alim ve evliyalar ile kuvvetli bir ilham ile konuşur. Evliyaların kalp aynasına gelen bu ilhamlar dini hüküm açısından bir şey ifade etmez. Ama Kur'an ve sünnetin özüne ve ruhuna uygun bir tarzda gelen bu ilhamlar kaziyey-i makbule nevinden kabul edilebilir. Bunun din ile çelişen bir tarafı yoktur.

İslam tarihinde ilham kaynaklı çok parlak ve kuvvetli eserler meydana gelmiştir. Bunlar İslam'a zarar değil, menfaat sağlamışlardır. İnsanlar içinde manevi ve kalbi açıdan avamdan tut havassa kadar çok mertebe ve derece sahibi olanlar vardır. Elbette bunların ilhama mazhariyetleri bir ve eşit olamaz. Bu açıdan büyük bir velinin kalbi ile avam bir insanın kalbi mazhariyet noktasından farklılık arz eder. İlham nasıl mahlukat asarında farklı tecelli ediyor ise, elbette insanlık içinde de farklı farklı tecelli eder. İşte bu farklı tecelli manalarını her meşrep sahibi kendine has bir terim ile ifade etmiş ve edebilir.

Mesela Said Nursi Hazretleri kalp aynasına gelen ilhamata **ihhtar** adını veriyor. İhtar manası da katiyete yakın bir ilham şeklidir. Ama vahiy ile kıyasa gelmez. Sonuçta kalbe gelen ilhamlar şeriatın denetimdedir. Şayet ayet ve hadislerle zıt bir şey söyleniyorsa, bu Said Nursi de olsa reddedilir. Ümmeti bağlayıcı bir tarafı yoktur. Biri kalkıp, ben Risale-i Nurları kabul etmiyorum dese, dini açıdan bir sakıncası yoktur. Ama Nurların feyzinden mahrum kalır. Bu da büyük bir zarar ve kayıptır. Üstad Hazretleri bu manaya işaret için **"Risale-i Nur dava değil, dava içinde bir delildir."** demiştir. Bütün insanlığı bağlayan tek ilham, vahiy ile gelmiş olan şeriattır.

Avam insanların da ilhama mazhariyeti vardır, ama veli zatların ilhamı gibi kuvvetli ve parlak değildir. Nasıl ki, ilim noktasından insanlar arasında çok mertebeler vardır. Buna bağlı olarak manevi kemalat ve kalbi kuvvet bakımından da insanlar arasında çok mertebeler vardır. Onun için avam birisi kalkıp *"Ben de Hazreti Geylani gibi ilhama mazhar oluyorum."* diyemez.

Bu hususta peygamberlerin dışında insanların da ilhama mazhar olunabileceğini

gösteren ayetler de vardır. Mesela:

"Hz. Musa'nın annesine: "Onu emzir. Eğer onun için korkarsan onu denize bırakıver, korkma ve mahzun olma. Çünkü biz onu geri vereceğiz ve kendisini peygamber yapacağız." diye vahyedik." (Kasas, 28/7)

Bu âyette geçen "vahiy" kelimesi de ilham ve rüya anlamlarında kullanılmaktadır.

"Ve hani havarilere: "Bana ve Resulüme iman edin." diye ilham etmiştim.Onlar da: "İman ettik. Hakka teslim olduğumuza şahid ol!" demişlerdi." (Maide, 5/111)

Bu ayetler çok açık bir şekilde peygamber olmayan sıradan veya havas olan insanların da ilhama mazhar olabileceklerini gösteriyor. Bu ayetler açıkça ilhamı ispat ederken, ilham gerçeğini inkar etmek cehaletten başka bir şey olamaz.

İnsanlar içinde şair, edip, sanatkar, bilim adamı gibi maddi ilimlerde havas olan insanların da ilhama mazhariyeti avam insanlarından farklılık arz eder. Zira bir ilim ile meşgul olan birisi o ilimde meleke kesp ettiği için, o alanda işler artık ona adeta ilham kolaylığında tecelli etmeye başlar. Nasıl ki, Edison lamba için binlerce deney yapıyor, sabır ve metanetin meyvesini de o binlerce deneyden sonra kazanıyor. Allah insanının bu sabır ve metanetine mükafat olarak o neticeyi ilham ediyor. Aynı şekilde diğer alanlarda da insanlar terakki ettikçe, o alanda meleke sahibi olması ile yine o alanda ilhama mazhariyetleri olabiliyor. Böyle işlek bir yolun bazı sapkın mezhepler tarafından inkar edilmesi gerçekten çok acayip bir durumdur.

Dördüncüsü: Hayvanatın ilhamıdır. Hayvanların hayatını tahkik ettiğimizde onların ne denli hikmetli ve ahenkli bir davranış içinde olduklarını görürüz. Bu hikmetli ve ölçülü davranış biçimini hayvanatın takip edip yapması muhal olduğuna göre, zira akıl ve şuurları yok, demektir ki, onlara bu işleri bildiren ve yaptıran birisi vardır. İşte hayvanatın ilhamı onlara hem şuur ve akıl hem de rehber hükmündedir.

Kur'an-ı Kerim'de bu mesele şu şekilde ifade ediliyor:

"Rabbin bal arısına şöyle vahyetti: "Dağlardan, ağaçlardan ve insanların yaptıkları çardaklardan kendine evler edin. Sonra meyvelerin hepsinden ye de Rabbinin sana kolaylaştırdığı yollarına gir." Onların karınlarından çeşitli renklerde bal çıkar. Onda insanlar için şifa vardır. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için ibret

vardır." (Nahl, 16/68, 69)

İşte hayvanatın ilham ve sevk-i İlahi ile bazı sırlı ve gaybi hallere muttali olabileceği çok açıkça ifade ediliyor. Yani ilhamın arıya bir şuur ve rehber olduğu açıkça ilan ediliyor.

Eski tabir ile **mercuhta** sabit olan bir kemalat, **racih**te de sabit olur. Yani alt sınıfta olan birisindeki kemalat, ispata lüzum kalmadan üst sınıfta olan birisinde de sabit olur. İnsana hizmet için yaratılan hayvanat ilhama mazhar olacak, ama kainata halife olmuş insan ilham gibi bir şerefe layık olmayacak. Bu akla ziyan bir tutarsızlık olur. Allah arı ile konuşacak, ama arının efendisi olan insana yüz çevirecek. Bunu hangi akıl kabul edebilir?

Beşincisi: Cansız varlıkların ilhamatıdır. Cansız varlıklar da tıpkı hayvanat gibi mükemmel bir hikmet ile hareket ediyorlar. Bir hava zerresinin yüzlerce hikmetli ve ince hizmetleri yapmasını ve hatasız hareket etmesini kör ve sağır tabiata havale edemeyeceğimize göre, elbette zorunlu olarak sevk-i İlahi diyeceğiz. **Sevki İlahi** ise Allah'ın cansız mahlukatı ile bir çeşit iletişimi sayılır. Yani ilham ile onlara ne yapacaklarını Allah'ın bildirmesi anlamındadır.

Kur'an-ı Kerim'de bu manaya işaret sadedinde şu ayetler zikredilmiştir;

"Allah böylece onları, iki günde yedi gök olarak yarattı ve her göğe görevini vahiy etti." (Fussilet, 41/12.)

"Yeryüzü o şiddetli sarsıntı ile sarsıldığı, içindeki ağırlıklarını çıkarıp dışarı attığı, ve insan: 'Bu yere de ne oluyor?' dediği zaman, işte o gün yer, üzerinde olup biten her şeyi anlatır. Çünkü Rabbin ona vahiy etmiştir." (Zilzal, 99/1-5).

(1) bk. [Sözler, On İkinci Söz](#)